

Uloga i značaj Narodne čitaonice i knjižnice Novi Vinodolski 1845.–2015.

Barbara Kalanj Butković, dipl. knjižničarka

ravnateljica

Narodna čitaonica i knjižnica Novi Vinodolski

Iz govora sa svečanosti otvaranja Mjeseca hrvatske knjige, Novi Vinodolski, Dom kulture, 15. listopada 2015. godine:

Narodna čitaonica osnovana je davne 1845. godine na inicijativu novljanskog svećenika Josipa Mažuranića. U razdoblju ilirskog pokreta narodne su čitaonice imale prvorazrednu ulogu u borbi protiv germanizacije i

Barbara Kalanj Butković

mađarizacije, odnosno produbljivanja nacionalne svijesti. Takvu ulogu imala je i novljanska Narodna čitaonica i knjižnica. Vrlo brzo je postala kulturno središte cijelog vinodolskog kraja, čijem je djelovanju zamah dao i rad slavnih Novljana – iliraca, braće Antuna, Ivana i Matije Mažuranića. Znamenita kulturna povijest Novog Vinodolskog ogleda se i u činjenici da je u ovom gradu donesen najstariji pravni kodeks, Vinodolski zakon iz 1288. godine. Novi je bio i značajno središte glagoljaške aktivnosti i pismenosti, stoga i ne čudi da je u takvom ozračju naprednih misli i kulture osnovana jedna od najstarijih čitaonica u Hrvatskoj. U njezinu statutu stoje i sljedeći principi koje članovi moraju prihvatiti: *“U ovo društvo pristupiti može svaki bio on višega ali nižega stališa, bio on prosti ali izobraženi, samo da je drugač dobroga i poštenoga deržanja ... Svakoga sučlana tako, koji svoju Domovinu iskreno ljubi.”*

Ambiciozni društveni i kulturni angažman čitaonice presječen je terorom Bachova apsolutizma. Slom istog daje priliku za nastavak njene prethodno započete aktivnosti. Godine 1864. rad Čitaonice se obnavlja. Nabavljaju se novine i časopisi: Gospodarski list, Narodne novine, Vienac, Pučki prijatelj, Primorac, Narodne novine, Narodni list, Naše blago, Smilje, Obzor, a nešto kasnije počinje djelovati i knjižnica. U to vrijeme intenzivno se surađuje s ostalim čitaonicama Hrvatskog primorja, s ponosom se ističe pristupanje u članstvo svakog novog člana, naročito uglednika. Čitaonica kreira mnoge političke i kulturne akcije; bori se protiv mađarizacije, podupire njegovanje narodnih običaja, posebice narodnog kola i narodnih pjesama, kao i usmeno stvaralaštvo. Dana 28. prosinca 1879. godine nov-

ljanska je Čitaonica postala jedan od utemeljitelja Matice hrvatske u Zagrebu. Godine 1899. prvi je put izabran knjižničar, umirovljeni svećenik Vinko Sokolić, a dvije godine kasnije knjižničar je učitelj Makso Potočnjak koji stručno uređuje knjižnicu. Prije Prvog svjetskog rata klerikalni krugovi u Novom zahtijevaju da se iz knjižnice uklone antiklerikalni listovi Novi list i Pokret. Jedan dio članova tada napušta Čitaonicu i formira Radničku zadrugu Sv. Nikole unutar koje djeluje i čitaonica.

Godine 1919. obje se čitaonice spajaju u jednu, a 1937., zbog političke netrpeljivosti, članovi HSS-a osnivaju čitaonicu Seljačke sloge. Dvije godine kasnije, zbog sukoba s članovima Seljačke sloge, Narodna čitaonica prestaje s radom. U fondu je imala 1322 knjige. Konačno, 1941. godine gasi se rad Seljačke sloge, a obnavlja rad Narodne čitaonice, u zgradi frankopanskog kaštela, u kojem i danas djeluje. Knjižničar je tada bio Andrija Kovač. Ulaskom talijanskih vojnih snaga u Novi i proglašavanjem Pavelićeve NDH, onemogućen je rad Narodne čitaonice jer se smatrala središtem otpora te ona prestaje s radom 5. veljače 1943. godine, a većina fonda je, na žalost, uništena tijekom rata. Onaj mali dio koji je sačuvan, omogućio je otvaranje Čitaonice odmah po završetku rata. Uz svesrdnu pomoć narodne vlasti i drugih institucija, već 1945. godine, Knjižnica je imala 827 knjiga i veći broj časopisa. Iduće, 1946. Godine, zapošljava se knjižničarka u stalni radni odnos. Bila je to Danica Kovač Mudrovčić. Nakon nje, poslove knjižničara obavljaju Ivanka Baričević i Rada Petrić. Organiziraju se brojne kulturne aktivnosti, njeguje se pisana riječ i književno stvaralaštvo.

Godine 1955. svečano je, kao i danas, obilježena 110. obljetnica Čitaonice, prigodom koje je, u prisutnosti Jure Kaštelana, Dragutina Tadijanovića, Gustava Krkleca, Nikole Miličevića, Milana Marjanovića i Jakše Kušana, otkriven spomenik Ivanu Mažuraniću i spomen-ploča na rodnoj kući braće Mažuranića.

Od 1965. godine Narodna čitaonica i knjižnica postaje samostalna s osiguranim izvorima sredstva. Knjižni fond imao je 8 858 knjiga i 12 naslova periodike. Bila je otvorena svaki dan od 8 do 20 sati i imala je 504 člana. Pokreće se izdavačka djelatnost, intenziviraju ostala kulturna događanja te Čitaonica postaje bitnom sastavnicom novljanskog kulturnog identiteta, što je i danas. Od 1968. do 1969. godine poslove knjižničara obavlja Dušanka Peričić Piškulić, prof., a potom, od 1969. do 1998. godine, gospođa Sonja Maričić-Filipović. Godine 1972. otvara se knjižnična stanica u naselju Ledenice. Poslove knjižničara obavljao je Marko Grgurić, a potom kratko, i njegova supruga Zora Grgurić. Knjižnična je stanica djelovala do 1995. godine, da bi ponovno bila preuređena i premještena u novi prostor 2012. godine.

Danas se možemo pohvaliti novim, preuređenim i proširenim prostorom te slavne i značajne institucije vinodolskog kraja. Njezino djelovanje i značaj, uz grad Novi Vinodolski, prepoznali su i Ministarstvo kulture i Primorsko-goranska županija koji su uložili značajnija sredstva za njezino proširenje i uređenje. Novo ruho Knjižnice osmislio je arhitekt Željko Vukušić čije su zamisli u stvarnost proveli građevinsko poduzeće Izgradnja d.o.o. iz Crikvenice i Prometal d.o.o. iz Zagreba, koji je opremio Knjižnicu

prikladnim i funkcionalnim namještajem. Sadašnji prostor knjižnice i čitaonice, svečano je otvoren 2007. godine, a prostire se na 300 četvornih metara. Djeca i mladež dobili su svoje odjele, a s efikasnom organizacijom prostora dobilo se nekoliko mjesta u knjižnici koja su namijenjena studijskom radu, te prostor za neknjižnu građu.

Dom kulture ispunjen do posljednjeg mjesta

Mnogi korisnici Čitaonicu doživljavaju kao dnevni boravak grada. Danas je ona to, u pravom smislu riječi, i postala. U ugodnom ambijentu nalazi se trideset sjedećih mjesta. Ujedno, u čitaoničkom prostoru, održavaju se brojne književne večeri, predavanja, izložbe, projekcije itd. Svaki od 1000 članova, koliko ih broji knjižnica, zasigurno nalazi svoj kutak u knjižnici, kao i željenu knjigu ili informaciju, s obzirom na to da se radi o pravom, gradskom, informacijskom središtu. Knjižnica je prva ustanova u gradu koja je svoje usluge obogatila mogućnošću pretraživanja Interneta. Za sada ima tri pristupna mjesta za korisnike. Zanimanje je znatno pojačano u ljetnim mjesecima kada se broj redovnih članova gotovo udvostručuje dolaskom domaćih i stranih turista, koji su osobito zainteresirani za elektroničku poštu i časopise na stranim jezicima te usluge ispisa. Knjižni fond dosegao je broj od 23 000 svezaka. Kao posebne zbirke možemo iz-

dvojiti zavičajnu zbirku i zbirku stare građe. Godišnje se nabavlja oko 1500 svezaka, više desetaka naslova periodike namijenjene djeci i odraslima te multimedijaska građa. Od 2002. do 2014. godine korišten je računalni program Medved, a od prošle godine, kompletno poslovanje unaprijeđeno je knjižničnim programom ZAKI, zahvaljujući dobroj suradnji s Knjižnicama grada Zagreba, informatičkom kućom VIVA INFO te našom matičnom službom iz Rijeke koja nam je omogućila adekvatnu edukaciju.

Posebno smo ponosni na programe namijenjene našim najmlađim članovima. To je pričaonica za djecu vrtićke i rane školske dobi koju vodi knjižničarka Bojana Bugarin. Održava se svake srijede od 2007. godine. Također, u organizaciji knjižnice djeluje i glazbena igraonica pod vodstvom stručne suradnice, odgajateljice i učiteljice razredne nastave Ane Debelić.

Izdavačka djelatnost sastavni je dio knjižničnih aktivnosti. Narodna knjižnica izdaje Novljanski zbornik, čiji je utemeljitelj bio prosvjetni i kulturni djelatnik prof.dr.sc. Dragomir Babić. Također, izdaju se pjesnička i prozna djela zavičajnih autora. Knjižnica je svojim programima prisutna u obilježavanju svih kulturnih i ostalih događanja u životu grada po čemu je prepoznata i izvan svoje sredine. Dužnost očuvanja narodnih običaja, kola, narodne pjesme bilo je i ostalo u poslanju knjižnice od osnutka pa evo sve do danas. Upravo su narodne knjižnice, ona mjesta na kojima se najbolje vidi stupanj demokratizacije pojedine zemlje, zalaganje vlasti za poštivanje ljudskih prava, otvorenost društva prema drugima i drugačijima, odnos

prema multikulturalnosti, ali i opredijeljenost za očuvanje vlastite kulturne baštine, vlastitog identiteta, jezika i kulture.

Bilo je to jučer i danas, a kamo sutra?

Zbog neprekidnog i brzog razvoja informatičke tehnologije i svih promjena koje ona donosi u društvu, naše knjižnice nalaze se pred velikim izazovima i preobrazbama. Dinamika procesa preobrazbe knjižnice ovisit će i o brzini prilagođavanja dosadašnje knjižnice kao ustanove, jer ustanove, kao takve, mijenjaju se i prilagođavaju puno sporije od tehnologija. Tehnologija je, u tom smislu, bezobzirna. Na knjižnicama je, dakle, da se i kao ustanove, a posebice kao usluga, što brže i sa što manje otpora prilagođavaju novim mogućnostima koje nam nude tehnologije kako bismo što bolje ostvarili našu društvenu ulogu i zadaću.

Gledajući u budućnost naših knjižnica možemo slikovito odgovoriti, da će knjižnice u budućnosti biti više aleksandrijski svjetionik – Faros, nego Aleksandrijska knjižnica. Dugo više nema ni njega, ni Aleksandrijske knjižnice, ali unatoč tome Aleksandrijska knjižnica kao metafora i kao zbilja simbolizira čovjekovu sposobnost nadilaženja granica vremena, a svjetionik Faros čovjekovu vlast – moć nad noći i daljinom. Budućnost će knjižnica biti kao svjetionik Faros, pomoći korisnicima ploviti morima informacija i podataka koji neprekidno zahvaćaju i zapljuskuju njihove živote. Mi knjižničari jesmo i bit ćemo vodiči kroz univerzum znanja. Pravi mali kameleoni. To je konstanta naše zadaće, a tehnologije će se i nadalje mijenjati. U tome i jest budućnost knjižnica, knjižničara, točnije, informacijskih specijalista. Digitalna tehnologija, digitalni mediji i digitalna informacija

ne mijenja poslanje, društvenu ulogu knjižnica, ali znatno, gotovo korjenito mijenja način na koji knjižnica ispunjava svoje poslanje, svoju ulogu. U ovim vremenima brzih promjena ne smijemo se preplašeno držati postojećih formula nego moramo razvijati vlastiti rukopis u kojem se odražavaju vrijeme i naša osobna uvjerenja. Kad puše vjetar promjena, kaže jedna kineska poslovice, plašljivi zatvaraju prozore, a hrabri postavljaju vjetrenjače. Mi, knjižničari, sigurno smo oni drugi.

U cilju poboljšanja knjižničnih usluga proveli smo, u knjižnici, jedno istraživanje. Na kraju anketnog upitnika upitali smo korisnike *što za vas znači knjižnica?* Jedan naš korisnik je odgovorio da je za njega knjižnica utočište od okrutnog svijeta. S obzirom na našu veliku nacionalnu manifestaciju kojom promoviramo čitanje, znanje, cjeloživotno učenje, organizirajući niz zanimljivih akcija, poručujem svim korisnicima, ali štoviše, i onima koji to još nisu, našoj djeci, da pronađu u svom mjestu i gradu ta utočišta, školska ili gradska te pronađu svog najboljeg prijatelja – knjigu. Jer kako je Krleža rekao: “Usprkos svemu. Na raskršćima vjekova uvijek je bilo knjiga koje stoje kao zvjezdani putokazi. To su prometejske knjige. To su neukrotive, životne, neposredne, slobodne knjige, zaronjene čistoćom u bezdan zvjezdanih mora. Kroz takve knjige progovara neukrotiva životna snaga ljudske ljepote, morala istine, jedinstvenih elemenata, što ih je čovjek stvorio na svoju sliku i priliku kao idealne slutnje da će prevladati sva prokletstva što ga prate od spiljskih davnina.”

U Mjesecu hrvatske knjige posegnite za knjižnicom, posebice knjigom jer u njima se zrcali sve ono što već postoji u nama samima.

